

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

HIILINEUTRAALI
ETELÄ-SAVO

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Etelä-Savon ilmastotiekarttatyö

Koonti maatalous ja ruoka -työpajan tuloksista

Taustatiedot työpajasta

Etelä-Savon maakunnan tavoitteena on olla hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. Etelä-Savon ELY-keskuksessa on vuoden 2022 alusta valmisteltu maakunnallista ilmastotiekarttaa, jonka tarkoituksena on ohjata ilmastotyötä kohti hiilineutraalia Etelä-Savoa. Ilmastotiekarttaan kootaan sektorikohtaisesti Etelä-Savon maakunnalliset ilmastotavoitteet, toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi sekä mittarit, joilla tavoitteiden toteutumista seurataan. Ilmastotiekartan sisältö rakennetaan työpajoissa, joista maataloutta ja ruokaa käsittelevä työpaja järjestettiin 6.4.2022.

Työpajaan osallistui ilmastoasiantuntijoita Etelä-Savosta ja työpaja oli avoin kaikille ilmastotyöstä kiinnostuneille.

Osallistujat jaettiin kahteen ryhmään. Kummallekin ryhmälle annettiin pohdittavaksi oma aihe.

- Ryhmä 1 käsitteli aihetta: Etelä-Savon maataloussektorin toimenpiteet päästötavoitteiden saavuttamiseksi — Millaista ruoantuotantoa Etelä-Savoon halutaan?
- Ryhmä 2 käsitteli aihetta: Tulevaisuuden maatalo Etelä-Savossa — Millaista ruoantuotantoa Etelä-Savoon halutaan?

Ryhmät kokosivat ajatuksiaan virtuaaliselle Padlet-alustalle, minkä pohjalta alla olevat työpajan tulokset on koostettu.

Ryhmä 1: Etelä-Savon maataloussektorin toimenpiteet päästötavoitteiden saavuttamiseksi — Millaista ruoantuotantoa Etelä-Savoon halutaan?

Maankäytön toimenpiteet

Mahtaisiko ainakin osalle turvepelloista olla osoitettavissa kivennäismaa-alaa, jolle voisi siirtyä?
Mikä sitten olisi maakauppamekanismi?

Kosteikkoviljelyn mahdollisuudet.

Pellon kysyntä keskittyy tietyille alueille, jolloin pellon hinta nousee eikä sitä riitä kaikille. Etelä-Savo tarvitsee alueelle räätälöidyn "tilusjärjestelyn", jossa myös metsä voisi olla vaihtovälineenä. Myös pellon raivaus perustelluista syistä tulee olla mahdollista.

Turvetuotantoalueet maatalouden pelloiksi ruoantuotantoon.

Voisi tutkia ja ottaa maatalouskäyttöön kaikki nykyiset energiaturvetuotannosta poistetut suoalueet turvaamaan maamme ruoantuotannon tarpeet nyt, kun näyttää vahvasti siltä, että huoltotarvetilanne edellyttää taas kerran sitä, että jatkossa maassamme on tuotettava enemmän elintarvikkeiden raaka-aineita.

Ruokajärjestelmän toimenpiteet

Tuontiruoan (elinkaariset) ympäristöhaitat mukaan hinnoitteluun. Nyt "halpa" tuontiruoka useimmiten kallista ilmastotavoitteiden ja muiden ympäristötavoitteiden kannalta.

Julkisten hankintojen sitoutuminen paikalliseen ja vähintäänkin kotimaisuuteen.

Vastuullisuudesta ja puhtaudesta elintarvikkeille lisäarvon synnyttäminen.

Ruoantuotantorauhan julistaminen maatalouteen: välineet, resurssit ja toimenpiteet sekä niiden jälkeen tarvittavat korjausliikkeet ilman ylimääräisiä hankaluuksia.

Pk-sektorin ruokabrändien syntyminen, vastuullisen tuotantotavan ja ilmastoviisauden hyödyntäminen ruokabrändäyksessä.

Tilakohtaiset toimenpiteet

Hiiliviljely.

Biohiili oli yllättävän isosti hiilen talteenoton (ja samalla bioenergian tuottamisen, pyrolyysilaitokset) kannalta esillä IPCC:n ilmastomuutoksen hillintäraportissa. Eli biohiili on nousussa ja sen käyttö maaparannusaineena ja samalla hiilivaraston kasvattamisessa.

Luomuviljelyn käytänteiden hyödyntäminen: viljelykierto, biologinen typensidonta, kasvipeitteisyys jne.

Viljelykierto ja kasvipeitteisyys, muokkausmenetelmät, tuotantopanosten tarkennettukäyttö, lannan käsittely, eläinten ruokintastrategiat ja eläinaineksen kestävyys sekä energiaratkaisut.

Eläinten jalottelualueiden valumavesien käsittelynkustannustehokkaat ratkaisut sekä lannan/ravinteiden tehokas hyödyntäminen tilatasolla.

Biologinen typensidonta, biokaasun käytön lisääminen käyttövoimana, lietteen käsittely biokaasulaitoksessa.

Maatalouden kannattavuutta parantavat toimenpiteet: Onko vielä jotain tehtävissä ja pystytäänkö kaikki keinot hyödyntämään? Rahoitusjärjestelmiin tarvitaan joustavuutta, jotta jokaiselle tilalle löytyy jotakin.

Teollisen typpilannoituksen korvaamista biologisella typensidonnalla esimerkiksi apilanurmillla.

Resurssit ja rahoitus

Viljelijätulo ylös kotimaisen ruoan hintaosuuden nostamisella, kun tuontiruoan kansan- ja ympäristötaloudelliset kustannukset otetaan mukaan tuontiruoan hintaan.

Ruoan valmistukseen käytettävistä raaka-aineista voisi ALV:in laskea 0 %:iin.

Esteet mm. säädökset

Tutkimus- ja kehittämistoiminnassa on otettava paremmin huomioon alueiden erilaisuus. Esimerkiksi Etelä-Savossa ei päde kaikki Varsinais-Suomessa tai Etelä-Pohjanmaalla tehdyt tutkimukset.

Maatilojen välinen yhteistyö?

Onkohan maatilojen välinen yhteistyö helppoa nyky maailmassa Etelä-Savossa? Moni asia olisi helpommin ratkaista symbiooseissa.

Olisiko Hollannin malliin otettavissa käyttöön ns. vihreät poikkeukset, eli säädös- ja lupapoikkeukset esim. viiden vuoden pilotointijaksolle? Malli olisi tällaiseen luotava.

Olisikohan yhteiskunnan ravinnevirtojen käyttö viljelyksessä mahdollisuus vai uhka? Lainsäädäntö saattaa olla esteenä.

Pankit ovat lähes kokonaan sulkeneet rahoituksen. Yhteiskunnan rahoituksessa liikaa rajoitteita, jolloin tilakohtaiset tarpeet eivät aina täyty.

Energiajärjestelmä/energiatehokkuus

Keppiä vai porkkanaa, että muutoksia saadaan aikaiseksi?

Ulkomailta tuotavien raaka-aineiden pitäisi kaiken järjen mukaan olla hinnaltaan kalliimpia kuin kotimaassa tuotettujen. Jos näin ei ole, joku tukee ulkomailta tuotavien raaka-aineiden valmistusta kuljetusta ja jakelua vai eikö Suomessa kannata enää tuottaa ilman mitään tukia?

Ei aurinkopaneelipuistoja pelloille, mutta maatarakennusten katoille kyllä.

Maatilojen tuotanto- ja varastorakennukset yms. täyteen aurinkopaneeleja.

Suur-Savon Energiasäätiön ja Lappeenrannan teknisen korkeakoulun kanssa käydessämme Saksassa totesimme, että lähes kaikkien maatilojen rakennusten etelään ja länteen päin olevat katot olivat katettuina aurinkopaneeleilla. Huonosti viljaa tuottaville pelloille oli Saksassa istutettu kasvamaan energiapuuta mm. pajua. Paju tai muu vastaava haketettiin ja poltettiin joko kylien lämpölaitoksissa tai maatilojen uusissa modernissa "häkäpönttömoottoreissa" sähkön ja lämmön tuottamiseksi.

Millä ehdoin ja teknisesti onnistuisi pienten laitosten yhdistäminen samaan putkiverkkoon (toimitusvarmuus, jakelu jne.)? Gasumin putket ovat isoja, mutta taitavat tyhjetä maakaasusta piiankin.

Pitäisikö energiaomavaraisuus nostaa nyt tavoitteeksi kaikille tiloille? Olisipahan edes yksi asia, jonka hinta on vakaa ja pysyy omissa käsissä.

Biokaasulaitokset, lämmöntalteenottoratkaisut, uusiutuvat energiamuodot, logistiset ratkaisut?

Tarvitaan pienempiä tilatason biokaasuratkaisuja. Näitä on selvitetty ainakin Etelä-Pohjanmaalla.

Lypsykarjatiloilta nurmituotanto on ensi sijassa rehua, mutta lannastakin saa jonkin verran biokaasua.

Biokaasun tuotannon pitäisi vähentää peltopinta-alan tarvetta.

Jos nykyisin haluaa saada lisää tuotantoeläimiä, esimerkiksi lehmiä, omalle maatilalleen, niin jokaista uutta eläintä kohden on oltava tietty määrä peltopinta-alaa. Lehmien ja muiden tuotantoeläinten lisäämiseen tarvittavaa peltoalaa voisi vähentää, jos tuotantoeläinten lanta laitetaan biokaasun tuotantoon. Eli biokaasun tuotannon kauttahan lanta kuormittaa vähemmän.

Tieto-, viestintä- ja koulutustarpeet

Maaperäpäästöjen mittaaminen lohkoittain?

Onko olemassa tekniikkaa, jolla voidaan mitata maaperästä aiheutuvia päästöjä?

Tutkimustiedon saattamisessa sovellettavaan muotoon tilatasolla on edelleen parannettavaa. Varsinkin hanketoiminnassa, jossa uusi hanke painaa päälle ja edellisen hyödyntämiseen ei jää aikaa eikä resursseja.

Tarvitaan myös yleistä viestintää kuluttajille ja päättäjille siitä, miten heidän toimensa vaikuttavat maatalouteen/ruoan tuotantoon. Ja jotta he ylipäättään tietävät, mitä tämän päivän maatalous on.

Jatkojalostus ja tuotteistaminen: markkinaselvitykset, koulutus, osaavan työvoiman saanti jne.

Uusi ohjelmakausi muuttaa paljon, on kyettävä hyödyntämään kaikki välineet täysimääräisesti. Siihen tarvitaan koulutusta ja tiedotusta.

Muuta olennaista

Siinä vaiheessa, kun viljelijät eivät enää jaksaa, on seurauksena nälänhätä Suomessa.

Paikallisuus ja puhdas vesi Etelä-Savon ruoantuotannon vielä suuremmaksi vahvuudeksi.

Yhdyskuntarakenteet laajasti mietintään siltä kannalta, että vaadittavan kestävä ekotalouden rakenne näyttää edellyttävän ihmisten ja elinkeinojen hajautusta maaseuduille. Metropoliin purkautuminen on näköpiirissä. Hallitusti tehtynä tämä palauttaa maaseutujen toimeliaisuuden. Digitalisaatiolla on rooli tässä.

Suunnitelmataloutta jossain mielessä tarvittaisiin, mutta niin, ettei se jäykistä nopeitakin muutostarpeita, kuten Venäjän takia on huomattu. Tilarakenne on meillä hyvin moninainen, jolloin tulisi olla myös laaja paletti kehittämisen välineitä.

Vaihtoehtoja tarjolle.

Nyt on taas huomattu, että tilanteet vaihtuvat hyvinkin nopeasti. Siksi ilmastotiekarttaan tarvitaan erilaisia vaihtoehtoja, joista voidaan kulloinkin valita sopivammaksi arvioitu.

Ryhmä 2: Tulevaisuuden maatila Etelä-Savossa — Millaista ruoantuotantoa Etelä-Savoon halutaan?

Mitä Etelä-Savossa tuotetaan tulevaisuudessa?

- Kankaiden värjäyskasveja
- Turvepelloilla energiapajua

- Hernettä
- Härkäpapua
- Enemmän öljykasveja
- Edelleen nurmia (apilanurmia lisää) kotieläintuotannon käyttöön ja biokaasun raaka-aineeksi
- Viljaa rehuksi ja elintarvikkeeksi
- Enemmän marjoja ja vihanneksia
- Puutarhamarjoja (sopii myös pienemmille tiloille)
- Eteläsavolaisilla kivisillä moreenimailla palkokasvinurmea, josta saadaan kotieläntuotannon kautta maitoa ja lihaa

Muutoskestävä ruokajärjestelmä

Kotimaisten ja paikallisten tuotteiden suosiminen kulutuksessa.

Paikallinen/alueellinen tuotanto nousee keskeiseksi. Koska väestöpohja on pieni, tulisiko kehittää myös kuljetusta ja markkinointia? Esimerkiksi omalla polttoaineella kuljetettu ruoka voisi olla vastuullinen myyntivaltti.

Kaikki syövät jotain. Ehdoton kasvissyöjä syö ehkä soijaproteiinia, jota ei ole mahdollista täällä tuottaa. Nauta ja lammas ovat hyviä nurmen käyttäjiä ja proteiinin tuottajia.

Julkiset hankinnat alueella tukee paikallista lähiruokaa.

Biologinen typensidonta lannoitetyypen sijaan.

Ruokaa paikallisilla resursseilla!

Lähiruoka on hyvä ja vielä parempi, kun tuotantopanoksetkin saadaan läheltä. Tästä seurauksena omavaraisuus, muutoskestävyys ja fossiilisista energialähteistä irtautuminen.

Muutoskestävä maatila

Tila osana paikallista energiantuotantoa.

Huolehdataan maan pieneliöstöstä ja hyötyhyönteisistä ja tuotetaan ravintoa myös niille.

Tähän luodaan hyvät mahdollisuudet tukien kautta, eikä rajoiteta tätä.

Tulevaisuudessa maatila on verkostoitunut ja on yhteistyössä ympäristönsä toisten mautilojen ja muun yritystoiminnan kanssa. Monet maatilayrittäjät ovatkin jo nykyisin tällaisia, että hakevat ja löytävät voimavaroja yhteistyöstä. Maatalousyrittäjä on avoin ja osaa tehdä sopimuksia, on ammattitaitoinen viljelijä, osaa johtaa taloutta, on osaava yrityksensä toimitusjohtaja ja ”orkesterinsa kapellimestari”. Pelkkä tilan kunnon ylläpitäminen ei riitä. Tarvitaan halua kokeilla ja kehittää tilaa ja toimialaa.

Kerääjäkasvien käytön lisääminen.

Viljely tehostaminen, satotason nosto vilja- ja nurmipelloilla.

Luomutila viljelykiertoineen ja apilanurmineen on jo hyvällä suunnalla myös ilmastotiekartalla.

Ammattitaitoinen tilan johto ja työväki.

Lietteen joukkoon lannoitusta parantavia elementtejä. Tässä vain huonona puolena, että toimitukset vain isoille tiloille. Pitäisikö luoda järjestelmiä, jolloin jakelua voisi tehdä myös pienemmille tiloille, jakelukanavien tehokkuus?

Monimuotoisuutta lisää viljelykiertoon.

Ojitus ja maan rakenne kuntoon.

Monipuolinen liiketoiminta ja tulonlähteet. Vaarana on kuitenkin, että hajotetaan osaamista ja ajankäyttöä.

Peltojen hyvä kasvukunto.

Muutoksen esteet

Etelä-Savossa tilat ovat suhteessa pieniä ja muun ansiotyön ohella sivutoimisia. Tilan kehittäminen ei aina ole viljelijän ensisijainen tavoite. Sivutoimisella tilallisella ei välttämättä ole aikaa, energiaa tai halua sitoa pääomaa tuotantoon, joka ei ehkä anna kuitenkaan riittävää taloudellista tulosta.

Viljelijälle kohtuuttomat vaatimukset osaamiselle. Pitäisi lisätä yhteistyötä ja monipuolista tukea.

Yhteistyötä tarvitaan tulevaisuudessa vielä enemmän, vaatimuksia ei enää tarvittaisi lisää!

Kasvinviljelytilojen ja kotieläintilojen todellinen yhteistyö ei tahdo toimia.

Viljelijät eivät jaksa.

Tavoitteet ovat muuttuvia ja myös trendit vaihtuvat ja muuttuvat.

Neuvonnan ja tutkimuksen tulee olla eturintamassa. Viljelijä tarvitsee neuvontaa edelleen kehityksen tueksi.

Lisää tietoa hiilen vapautumisesta ja sidonnasta.

Tutkimusta ja sen käytäntöön vientiä tulisi lisätä. Esimerkiksi biokaasun "jätteestä" voisi tehdä kuiviketta, kuitenkin eläinturvallisuus tulee varmistaa.

Osalla tiloista vähän peltoa käytössä.

Kukin toimii omilla voimavaroilla ja omilla lähtökohdillaan. Muutokset ovat hitaita.

Peltolohkojen sijainti hajallaan.

Asenteet: uuden oppiminen ja omien toimintatapojen muuttaminen on haasteellista.

Asenne ja suhtautuminen muutoksiin ratkaisee tilakohtaisesti.

Alkutuotannon heikko kannattavuus, rahat tai oma pääoma ei riitä investointeihin.

Halua investointeihin on, muttei tarpeeksi pääomaa.

Resurssit (esim. energia, osaaminen, omavaraisuus)

Alueellista yhteistyötä lisää tilojen kesken ja ympäröivän alueen kesken.

Liikkuminen, viljely ja jalostus vie energiaa. Pohjanmaalla on jo tilakohtaisia biovoimaloita. Näitä tulee kehittää. Tiloilla voisi olla polttoainejakelua, kuten tinkimaitoa aiemmin.

Tinkimaidon myynnin estää byrokratia.

Suomeen on aina rakennettu esteitä lisääviä rakenteita verrattuna muihin EU-alueisiin.

Mikkelissä on yritys, joka tekee osia pieniin paikallisiin ydinvoimaloihin. Olikohan ne jo käytössä Virossa?

Aurinkosähköä lisää. Mites olisi tilojen omat pienet tuulivoimalat?

Ydintoimenpiteet, innovaatiot, hanketarpeet

Alueen ELY-keskuksen, tarkastajien ja viljelijöiden hyvä yhteistyö alueen maatalouden kehittämiseksi kestäväan suuntaan ja viljelijöiden tukeminen hallinnon puolelta.

Paikallista kuiviketuotantoa tarvitaan.

Kierrätyslannoitteiden ja ravinteiden kierrätyksen kehittäminen.

Erilaiset raaka-aineet ja erilaiset käyttötilanteet vaativat erilaisia ratkaisuja.

Liikkuvia osia on paljon ja murroksessa muutos on nopeaa. Siksi on tärkeää auttaa viljelijää saamaan oman toiminnan kannalta relevantti tilannekuva ja löytämään itselle hyvät ratkaisut.

Tämä on etujärjestön, neuvojien, kehittäjien, viranomaisten ja tutkijoiden tehtävä.

Tiedon tuottamiseen, levittämiseen ja käyttöön on kehitetty hyviä käytäntöjä, nyt niitä todella tarvitaan.

Ympäristösopimukseen turvepeltojen vedenkorkeuden nosto ja poisto varsinaisesta maatalouskäytöstä.

Peltolohkojen uusjako.

Tukitoimien suuntaaminen kohti kestävyyttä ja valvonnan kehittäminen.

Kokeilumahdollisuudet mautilojen tukijärjestelmiin.

Koulutuksia ja infoa tukiasioista.

Muuta olennaista

Paras peli pelataan katsomossa! Paljon on neuvonantajia, mutta toteuttajia ja maksajia vähemmän.

Jatkojalostuksella on erilaisia vastuullisuusohjelmia ja markkinat vaativat vastuullisuuden todentamista, mitkä ohjaavat myös alkutuotantoa ja toivottavasti tuovat myös alkutuottajalle tuloa.

Ruoan energia ja ravinteet päätyvät nykyisin kaupungin jätevesilaitokselle.

Tehokkuutta tarvittaisiin rehumuovin kierrätykseen ja jatkokäyttöön. Voisiko jäädä omalle alueelle kiertoon?

Metsät ovat eteläsavolaiselle tilalle oleellinen toimeentulon lähde. Niiden monipuolinen käyttö matkailussa, raaka-ainetuotannossa, maiseman monipuolistamisessa ja ympäristösopimuksissa on oleellinen asia niin maakunnalle kuin yksityistaloudellekin.

Nostetaan esiin esimerkkituloja, joissa on tehty hyviä muutoksia ja tekoja. Tällaisilla tiloilla voitaisiin pitää esimerkiksi avoimia tutustumispäiviä.

Sivuvirtojen hyödyntämisestä, yritysten välisestä yhteistyöstä ja monipuolisuudesta pitää löytyä kannattavuutta myös pienemmille tiloille. Koon ainainen kasvattaminen on monessa kohdassa huono/mahdoton ratkaisu.

Alkutuottajan tuotteiden hinta on saatava markkinoilla nousuun, muuten tämä sektori vähenee Etelä-Savossa.

Vastuullisuus osaksi maataloustuotteiden kauppaa

Maatilojen ammattimaisuus ja ammattitaidon merkityksen korostaminen nostavat arvostusta ja siten myös tuotteen arvostusta.

Maatilat merkittäviä polttopuun myyjiä.

Monialaisuus ja myös etätyömahdollisuudet maatilana osana.

Vesipääoma.

Etelä-Savon vahvuudet ja vastuullinen työ nostettava esiin.

Esimerkkejä hyvistä ratkaisuista. Alueella kansainvälisessä ja kotimaisessa vertailussa etuja, joita kannattaa nostaa esiin.